

Новий закон про ТОВ: для кого і для чого?

Тарас УТИРАЛОВ,
партнер та директор українського офісу міжнародної юридичної фірми Peterka & Partners

Юридична спільнота продовжує жваво обговорювати новий Закон «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон про ТОВ), який набуде чинності 17.06.2018 р.

В інтернеті вже є чимало оглядів нового закону та його порівнянь зі «старим» законодавством. Автор цієї статті не ставить за мету провести всеосяжний і детальний аналіз нового закону та його зіставлення з чинними нормами, натомість спробує сфокусуватися на тих змінах, які вважає найпомітнішими для окремих категорій бізнесу, а також показовими для нового закону. В результаті хочеться отримати відповідь на питання про те, кому буде користь від нового закону та в яких аспектах?

Практики визнають, що «старе» і досі чинне законодавство було зарегульованим. Багато норм «старого» закону були просто мертвими, адже суперечили одна одній або не могли бути виконані на практиці. Також чинне законодавство сповнене невиправданими обмеженнями, деякі з яких навіть призводили до реальних проблем у процесі судових розглядів справ за участю учасників корпоративних правовідносин. Тож чи вирішить ці проблеми новий закон?

Загальні спрощення за новим законом

Як вже відзначили всі, хто аналізував Закон про ТОВ, він знімає низку штучних обмежень та дає набагато більшу волю учасникам ТОВ, у порівнянні з чинним законодавством.

Насамперед, з Цивільного кодексу (з якого виключається цілий підрозділ параграфу про господарські товариства – ст. 140-151) усувається абсолютно зайве обмеження щодо неможливості мати єдиним учасни-

ком ТОВ інше господарське товариство, учасником якого є одна особа. На практиці це призводило до того, що в Україні виник цілий пласт ТОВ, у яких є двоє учасників з єдиною метою – дотриматися зазначеної вимоги. Відтепер всі ці товариства можуть спокійно стати компаніями з одним учасником, що спростить для них «паперову» роботу.

Також за новим законом товариства з одним учасником офіційно позбавлені необхідності дотримуватися всіх вимог щодо скликання і проведення загальних зборів, а всі рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, приймаються таким учасником товариства одноособово та оформлюються письмовим рішенням такого учасника. На практиці раніше також можна було зустріти таку фразу у статутах ТОВ з одним учасником, але її відповідність законодавству залишалася під сумнівом.

Новий закон прибрав ліміт кількості учасників ТОВ у 100 осіб. Після набуття чинності цим законом, ймовірно, частина акціонерних товариств «мігруватиме» в категорію ТОВ, оскільки єдиною причиною обрання частиною компаній саме такої організаційно-правової форми було штучне кількісне обмеження.

Серед інших «прибраних» норм – непрацююче на практиці зобов'язання товариства оголосити про зменшення свого статутного капіталу і зареєструвати відповідні зміни до статуту в установленому порядку (якщо учасники не прийняли рішення про внесення додаткових вкладів) у випадку, коли після закінчення другого чи кожного наступного фінансового року вартість чистих активів товариства з обмеженою відповідальністю виявиться меншою від статутного капіталу. Натомість вартість чистих активів ТОВ використовуватиметься для визначення значних правочинів ТОВ та порядку надання згоди на їх укладення, а також стане одним з основних показників, за якими слідкуватиме виконавчий орган. Про причини цього буде сказано нижче.

Загалом, відтепер багато питань щодо діяльності ТОВ загальні збори можуть врегулювати на власний розсуд.

Спробуємо розібратися в деяких інших новелах та з'ясувати, що це – #зрада чи #перемога?

Законом про ТОВ значно зменшено перелік положень, які обов'язково мають бути відображені у статуті. Відтепер їх буде лише три: найменування товариства; органи управ-

ління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень; порядок вступу до товариства та виходу з нього. Нарешті статuti ТОВ перестануть нагадувати за обсягами кодекси, що завжди дивувало іноземних інвесторів (при тому, що модельний статут так і не набув широкого поширення). Звісно, ключовою зміною в цьому аспекті є відсутність необхідності вказувати учасників і статутний капітал, а також долі учасників у ньому. Хоча підозрюю, що ще довго юристи, більшість з яких тяжіє до консерватизму, продовжуватимуть записувати у статут учасників та інформацію про статутний капітал, як і досі записують місцезнаходження. Водночас відсутність інформації хоча б про розмір статутного капіталу могла значно спростити процес збільшення статутного капіталу, завдяки чому багато компаній постійно отримують фінансування від учасників.

Учасники та загальні збори

Законодавець комплексно підійшов до питання відсутності зазначення учасників у статуті. Новий закон вносить зміни не лише до власне корпоративного законодавства, але й до дуже пов'язаного з ним законодавства щодо державної реєстрації юридичних осіб. Адже відомо, що са-

Відповідно до змін, які вносяться прикінцевими положеннями Закону про ТОВ до законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб, заява про реєстрацію змін про ТОВ стосовно нового учасника подається новим або старим учасником самостійно, тобто для цього не потрібно чекати якихось дій від загальних зборів чи директора.

Це особливо важливо, адже тепер єдиним джерелом інформації про учасників та їхні частки буде саме ЄДР (якщо учасники скористалися можливістю не відобразити таку інформацію у статуті). Враховуючи наведені зміни до законодавства про державну реєстрацію, відтепер саме учасники несуть обов'язок повідомляти через реєстр третіх осіб про набуття ними долі, а також мають нести ризики, пов'язані з неповідомленням (невчасним повідомленням) ними відповідної інформації.

Також важливо, що документом, який при цьому подається, визначено акт приймання-передачі частки, а не договір, оскільки останній часті містить дуже важливі для сторін положення, які вони не бажають розголошувати навіть державному реєстратору. Тому сторони матимуть змогу зробити такий акт додатком до договору, при цьому подаючи для реєстрації саме акт.

Новий закон знімає низку штучних обмежень та дає набагато більшу волю учасникам ТОВ, у порівнянні з чинним законодавством

неузгодженість другого з першим часто ставала на заваді учасникам ТОВ та іншим суб'єктам корпоративних правовідносин у реалізації та захисті їхніх прав. За старим законодавством для придбання частки покупець мав пройти три стадії: укладення договору про придбання частки (з дотриманням вимог щодо переважного права інших учасників на купівлю частки), прийняття загальними зборами рішення про прийняття нового учасника та подання від імені товариства заяви реєстратору для відображення відповідних змін у державному реєстрі. Без проходження всіх трьох етапів новий учасник не міг ефективно реалізувати свої права на частку.

До речі, в деяких інших випадках визначено спеціальних суб'єктів подання заяв до державного реєстратора. Наприклад, якщо розміри часток учасників встановлено судовими рішеннями, або якщо прийнято судові рішення про стягнення частки, то такі рішення для реєстрації змін учасників подає позивач.

Окрім того, впроваджено норму, яка покликана допомогти у боротьбі з рейдерством: у день проведення державної реєстрації змін складу учасників ТОВ або змін розмірів їхніх часток суб'єкт державної реєстрації повинен надіслати (у тому числі електронною поштою, якщо відома адреса) виписку з ЄДР (крім заявника)

товариству, а також «новим» і «старим» учасникам.

Також щодо ТОВ втратить силу вимога про повідомлення протягом 3-х робочих днів (з дати прийняття рішення про внесення змін до установчих документів) органу, що провів реєстрацію, про такі зміни для внесення необхідних змін до державного реєстру. Фактично ця норма ускладнювала життя іноземним учасникам ТОВ, оскільки у разі проведення зборів за кордоном, разом з вимогою про нотаріальне засвідчення підписів у протоколі загальних зборів, достатньо важко було встигнути подати заяву про реєстрацію та відповідні перекладені документи протягом 3-х робочих днів.

Закон про ТОВ містить також низку інших новел, які безпосередньо стосуються учасників та загальних зборів.

Так, статут може передбачати, що в учасників немає переважного права купівлі часток інших учасників. Закон дозволяє учасникам врегулювати у статуті одностайним голосуванням строк внесення вкладів (за замовчуванням – 6 місяців з дати державної реєстрації товариства) та передбачає механізм застосування санкцій до учасника, який не дотримався строків внесення вкладу. Закон встановлює обмеження на вихід із ТОВ для учасника з часткою 50% та більше.

Статутом загальні збори можуть встановити кворум на власний розсуд. Річні загальні збори учасників скликатимуться протягом 6-ти місяців наступного за звітним року. Крім того, усунуто невідповідність, яка існувала між Законом «Про господарські товариства» та Цивільним кодексом. Відтепер загальні збори скликаються на вимогу учасників,

які володіють 10% або більше голосів (тоді як Закон «Про господарські товариства» говорив про більше ніж 20%).

Дуже важливою є зміна диференційованих порогів для прийняття окремих видів рішень загальними зборами. Відповідно і до старого, і до нового законів, порядок прийняття рішень органами товариства є одним з питань, які обов'язково мають бути зазначені у статуті ТОВ. При цьому новий закон встановлює інші, ніж чинне законодавство, пороги для голосування загальними зборами з окремих питань. Так, низка рішень тепер може прийматися лише одностайно (наприклад, прийняття рішення про придбання товариством частки учасника, тоді як за чинним законом для цього потрібна проста більшість). Отже, положення чинних статутів ТОВ про відсоток голосів, необхідний для прийняття тих чи інших рішень, принаймні частково не відповідатимуть новому закону.

Хоча багато юристів стверджують, що у зв'язку з новим законом ТОВ не будуть зобов'язані вносити зміни до своїх статутів, автор вважає, що саме у зв'язку з окресленою зміною порогів прийняття рішень товариствам з обмеженою відповідальністю все ж таки доведеться привести свої статuti у відповідність до нового закону. Однак для цього їм виділено цілий рік з моменту набрання чинності законом. Окрім того, приводячи свої статuti у відповідність до нового закону, ТОВ можуть скористатися новими можливостями, які надає новий закон.

Інші органи управління

Закон про ТОВ прибрав з переліку органів ТОВ ревізійну комісію. Цей орган для більшості ТОВ на практи-

ці не відігравав жодної ролі, а для ТОВ з менше ніж трьома учасниками навіть створював проблеми, адже до складу ревізійної комісії могли входити лише учасники, при цьому членів мало бути не менше ніж троє осіб. Тож було незрозуміло, як цього дотриматися, маючи лише одного чи двох учасників. Крім того, у випадку одного учасника, та й у багатьох інших випадках функції цього органу зводилися до чистої формальності – підписання висновку щодо балансу та річної звітності. Для тих учасників ТОВ, які бажають здійснювати реальні перевірки балансів та звітності, залишається інструментарій, застосовуваний в усьому світі – незалежний аудит.

Натомість ТОВ тепер можуть запроваджувати наглядову раду, яка може, зокрема, обирати одноосібний виконавчий орган товариства або членів колегіального виконавчого органу товариства, зупиняти та припиняти їхні повноваження. Раніше наявність наглядових рад у ТОВ була під великим питанням, а в окремих судових рішеннях прямо вказувалося на неможливість їх існування. Особливо ця зміна стане у пригоді міжнародним групам компаній з усталеною структурою управління дочірніми компаніями, яку вони хотіли б запроваджувати в усіх юрисдикціях, яка часто включає наглядову раду, якій загальні збори делегують, наприклад, попереднє схвалення певних правочинів.

По-іншому новий закон регулює функціонування виконавчого органу ТОВ. Відтепер він може називатися, як того забажають загальні збори, а не як вимагає закон. Старе законодавство не передбачало варіантів: директор – одноособовий орган, генеральний директор – на чолі колегіального. Інші назви надавали деяким судам навіть підставу визнавати недійсними правочини, вчинені «неправильно названим» органом. Крім того, закон прямо передбачає право члена виконавчого органу на час своєї відсутності призначити тимчасового виконавця обов'язків. При цьому такий член виконавчого органу несе солідарну відповідальність перед товариством разом з призначеною ним особою.

Закон про ТОВ встановлює заборону членам виконавчого органу (без дозволу загальних зборів чи наглядової ради) та наглядової ради (без дозволу загальних зборів) конкурувати з товариством шляхом проведення таких дій у сфері діяльності товариства: здійснювати господарську діяльність як фізична особа-підприємець, бути учасником повного товариства або повним учасником командитного товариства, бути членом виконавчого органу або наглядової ради іншого суб'єкта господарювання.

Окрім того, новий закон зобов'язує членів наглядової ради товариства та виконавчого органу товариства діяти добросовісно і розумно в інтересах товариства, а також вста-

новлює їхню відповідальність перед товариством за збитки, заподіяні товариству їхніми винними діями або бездіяльністю. Крім того, закон регулює випадки виникнення конфлікту інтересів у членів виконавчого органу та наглядової ради, а також інших посадових осіб, перелік яких може затверджуватися статутом.

Згідно з новими нормами, виконавчий орган товариства зобов'язаний скликати загальні збори учасників, якщо вартість чистих активів товариства знизилася більше ніж на 50%, у порівнянні з цим показником станом на кінець попереднього року. У разі порушення цього обов'язку та визнання товариства банкрутом до закінчення 3-річного строку з дня описаного зниження вартості чистих активів члени виконавчого органу солідарно несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями товариства (за певними винятками, які повинні доводити члени виконавчого органу).

Однією з найбільш революційних норм нового закону, на думку автора статті, може стати згадка у ст. 39 про те, що з головою виконавчого органу може укладатися не лише трудовий договір (контракт), але й цивільно-правовий договір. Якщо практика доведе, що ця згадка (а не прямий дозвіл) не є випадковою, що законодавець насправді мав намір дозволити не укладати трудовий договір з директором, це стане у пригоді іноземним інвесторам, які з моменту створення ТОВ зможуть призначати на відповідну посаду іноземця, без необхідності отримання дозволу на працевлаштування і пошуку українських громадян для тимчасового призначення директором.

Інститути корпоративних договорів та безвідкличних довіреностей з корпоративних прав, нещодавно впроваджені зі змінами до Закону «Про господарські товариства», знайшли свій подальший розвиток у Законі про ТОВ. Однак, на думку автора, вони заслуговують окремого аналізу.

Загалом, новий закон не є ідеальним, в ньому є принаймні кілька невідповідностей. Рівень його впливу на учасників корпоративних відносин буде оцінений на практиці. Проте сподіваюся, що вони не стануть критичними для діяльності ТОВ.

Зважаючи на те, що новий закон містить більше диспозитиву, ніж імперативу, він повинен стати більш дружнім і для великих, і для малих ТОВ. Відтепер більшість залежати-ме саме від учасників, а також від юристів, які готуватимуть корпоративні договори та статuti. Це є справжнім викликом для юристів-практиків, адже всі ми повинні відійти від копіювання положень закону і перейти до підготовки креативних (у хорошому розумінні цього слова) документів, які найповніше відповідали б інтересам учасників та захищали їх, використовуючи достатньо широкий інструментарій, наданий Законом про ТОВ. [✎](#)

